

PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN PRESCHOOL EDUCATION AND ITS MODERN PROBLEMS

Parishan Hasanova

Azerbaijan State Pedagogical University,
Associate Professor of the Department of Preschool
Education Pedagogy, PhD in pedagogy
E-mail: perisanhesenova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5840-5084>

Abstract. The article examines communication as an important problem of modern personality-oriented education. The article shows that the development of modern preschool education is associated with communication in the pedagogical process. The pedagogical education of parents is an important condition for them to have a culture of communication. The article notes that communication with the environment compares us to development in all areas, but this development creates certain problems. Before thinking of ways to solve problems, it is necessary to investigate the causes of their occurrence. The author sees many problems in the incorrect communication between the child-parent-educator-teacher. The article also shows ways to solve communication problems in preschool education.

Keywords: communication, personality-oriented education, modern preschool education, communication difficulties, communication culture, parental cooperation.

To cite this article: Hasanova P. (2022). Pedagogical communication in preschool education and its modern problems. *Journal of Preschool and Primary Education*, Vol. 239, Issue II, pp. 47-56.

Article history: received – 05.05.2022; accepted – 17.04.2022.

MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİLDƏ PEDAQOJİ ÜNSİYYƏT VƏ ONUN MÜASİR PROBLEMLƏRİ

Pərişan Həsənova

ADPU-nun Məktəbəqədər təhsilin pedaqogikası
kafedrasının dosenti, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

E-mail: perisanhesenova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5840-5084>

Annotasiya. Məqalədə ünsiyyət müasir şəxsiyyətyönümlü təhsilin vacib problemi olaraq araşdırılır. Göstərilir ki, müasir məktəbəqədər təhsilin inkişaf və tərəqqisi pedaqoji prosesdə özünü göstərən ünsiyyətlə bağlıdır. Valideynlərin ünsiyyət mədəniyyətinə malik olmaları üçün onların pedaqoji maarifləndirilməsi mühüm şərtidir. Məqalədə qeyd edilir ki, qlobal aləmlə ünsiyyət bizi bütün sahələrdə inkişafı qarşılaşdırır, ancaq bu inkişaf müəyyən problemlər yaradır. Problemlərin həlli yollarını düşünməzdən əvvəl onların baş vermə səbəblərini araşdırmalıyıq. Müəllif problemlərin çoxunun, əsasən, uşaq – valideyn – tərbiyəçi – müəllim arasında ünsiyyətin düzgün qurulmamasında görür. Məqalədə məktəbəqədər təhsildə ünsiyyət problemlərinin həlli yolları da göstərilmişdir.

Açar sözlər: ünsiyyət, şəxsiyyətyönümlü təhsil, müasir məktəbəqədər təhsil, ünsiyyət problemləri, ünsiyyət mədəniyyəti, valideyn əməkdaşlığı.

Məqaləyə istinad: Həsənova P. (2022). Məktəbəqədər təhsildə pedaqoji ünsiyyət və onun müasir problemləri. «*Məktəbəqədər və ibtidai təhsil*», № 2 (239), səh. 47-56.

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 05.05.2022; qəbul edilib – 17.05.2022.

Giriş / Introduction

Təhsilin inkişafı bir sıra amillərlə bağlıdır. Onlardan biri də pedaqoji prosesdə pedaqoji ünsiyyət mədəniyyətinin nəzərə alınmasıdır. Pedaqogikanın inkişaf tarixinə nəzər yetirsək, görürük ki, müxtəlif tarixi dövrlərdə pedaqoji prosesdə ünsiyyətə baxışlar müxtəlif olmuşdur. Təlimin ilkin formalaşdığı quldarlıq dövründə təhsilin məqsədi, hakim dairənin siyasətinə uyğun olaraq, quldarın övladını onun yerinə hakimiyyətə hazırlamaq idi. Bu siyasətə uyğun olaraq, öyrədən öyrənənin qulu idi. Öyrənənə yalnız dövlət siyasətinə uyğun biliklər verilməli idi. Dinin hökmran olduğu orta əsr sxolastik təhsilində öyrədənə öyrənənin arasında ki münasibətlər öyrənənin itaət göstərməsinə əsaslanırdı. İmperiyalar dövründə isə pedaqoji proses inzibati-amirlik, öyrədənənin tədris prosesində hegemonluğu təbliğ olunurdu, məsələn, I Pyotrün dövründə “Əlifba” dərsliyinin üzərində qırmanc şəklində əks olunmuşdu və şəklində belə bir cümlə yazılmışdı: “Bu, zəka-ya yol açır”. Dərs prosesində müəllimin yanında qırmanc vuran da olurdu. Belə təhsil mühitində demokratik ünsiyyətdən söhbət gedə bilməzdi. Sovet imperiyası da öz hakimiyyətinin mənafeyinə uyğun təhsil siyasəti yürüdüdü. Pedaqoji prosesdə ünsiyyət inzibati amirlik və avtoritarlığa əsaslanırdı.

Müstəqilliyimiz bərpa olunduqdan sonra azad Azərbaycan dövlətinin demokratiklik və şəxsiyyətyönümlülüyə əsaslanan siyasəti özünü təhsil sahəsində də göstərdi. Müstəqillik illərində qəbul edilmiş təhsil proqramlarında şəxsiyyətyönümlülük və demokratiklik təhsilin prinsipləri kimi qəbul olunmuşdur. Bu prinsiplərə əsaslanan pedaqoji proses də, ünsiyyət də, əlbəttə, avtoritarlıqdan kənar, demokratik formada olacaqdır.

Əsas hissə / Main part

Azərbaycan dövlətinin, təhsilinin ən mühüm vəzifələrindən biri azad cəmiyyətin azad vətəndaşını yetişdirməkdir. Belə vətəndaşın yetişməsi təhsil prosesində baş verir. Azərbaycan xalqı əzəli və əbədi düşmənlərimiz olan ermənilər üzərində tarixi qələbə əldə etdi. Qələbənin səbəblərindən danışarkən ölkə prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev qeyd etmişdir ki, bizə bu tarixi qələbəni yaşadanlar, əsasən, 1992-ci ildən sonra böyüyən gənclər oldu. Deməli, demokratik prinsiplərə əsaslanan, müstəqil Azərbaycan təhsili öz bəhrəsini verdi. Bu, həm də xalqın mənafeyini həmişə üstün tutan, qalib Azərbaycan dövlətinin apardığı siyasətin nəticəsidir.

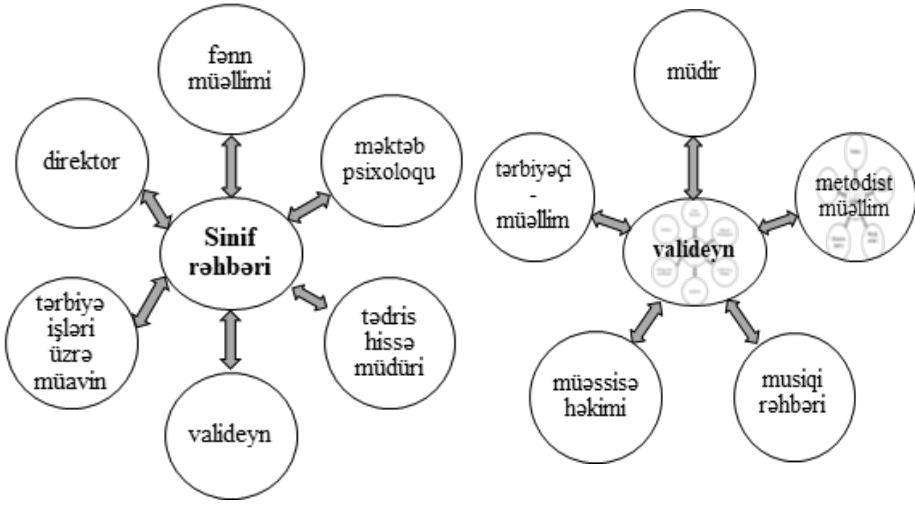
“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun “Təhsilin məzmununa və təşkilinə dair ümumi tələblər” adlı 11-ci maddəsində göstərilir: “11.1.

Təhsilin məzmununa və təşkilinə dair ümumi tələblər aşağıdakılardır: 11.1.1. təhsilçilərdə müasir tələblərə və şəraitə uyğunlaşmaq, rəqabət qabiliyyətli olmaq, informasiya cəmiyyətində yaşayıb fəaliyyət göstərmək, ünsiyyət yaratmaq bacarığını formalaşdırmaq” [“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu].

L.S.Vıqotski uşaqlarda ali psixi funksiyaların inkişafını onlarda sosial münasibətlərin və psixikanın inkişafı ilə bağlayırdı [Bure R.S., 2011]. Uşağın qarşılıqlı münasibətləri yaxınları və həmyaşıdları ilə baş tutur ki, bunun da daha çox reallaşdığı məkan ailə və məktəbəqədər təhsil müəssisəsidir. İstər ailə, istərsə də məktəbəqədər müəssisə uşaqların sosiallaşa biləcəkləri ən əlverişli mühitdir. “Uşağın bir fərd və şəxsiyyət kimi inkişafı həmişə onun başqa insanlarla qarşılıqlı münasibətlərinin xarakteri ilə şərtlənir” [Əlizadə H., Mahmudova R., 2013].

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində belə mühiti formalaşdıran və idarə edən tərbiyəçi-müəllim, ailədə isə valideynlərdir. Tərbiyəçi-müəllim və valideyn pedaqoji əməkdaşlığı nə qədər düzgün qurularsa, uşaqların həyatı və təlim fəaliyyəti bir o qədər maraqlı və məzmunlu keçər.

Təhsilin inkişafı pedaqoji prosesdə özünü göstərən ünsiyyətlə bağlıdır, lakin ümumi təhsilin pedaqoji prosesində baş verən ünsiyyət məktəbəqədər təhsildəki ünsiyyətdən fərqlənir. Diqqət edək: əgər sxemlərlə göstərsək, məktəbəqədər təhsildə ünsiyyət prosesinin mərkəzində tərbiyəçi-müəllim və valideynin, ümumi təhsildə isə sinif rəhbərinin dayandığını görürük. Yəni məktəbdə istər valideyn, istər fənn müəllimləri, istərsə də məktəb rəhbərliyinin şagirdlərlə bağlı problemləri sinif rəhbərinin iştirakı ilə araşdırılırsa, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində iyerarxi (qədim yunan dilində *ἱεραρχία* – *ἱερός* “müqəddəs” və *ἀρχή* “idarəetmə”; vəzifələrin bir-birinə tabelilik ardıcılığı ilə düzülməsi deməkdir) quruluş fərqlidir. Burada pedaqoji ünsiyyətin mərkəzində tərbiyəçi-müəllim və valideyn dayanır. Valideyn övladının problemləri ilə əlaqədar istədiyi vaxt təhsil müəssisəsinin istənilən struktur bölmələrinə müraciət edə bilər: tərbiyəçi-müəllimə, məktəbəqədər müəssisənin müdirinə, həkiminə, musiqi rəhbərinə və b. Belə ünsiyyət forması məktəbəqədər müəssisədə çalışan hər bir tərbiyəçi-müəllimdə və valideyndə yüksək ünsiyyət mədəniyyəti və məsuliyyətinin olmasını tələb edir.

Valideynin ünsiyyət mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi üçün onun pedaqoji maarifləndirilməsi mühüm şərtidir. Valideyn bilməlidir ki, hər hansı bir problemi tərbiyəçi ilə araşdırmaq olar. O, zəruri hallarda rəhbərliyə müraciət edə bilər. Məsələn, məktəbəqədər yaş dövründə uşaqda qan dövrünü sürətli, qan damarlarının mənəfi geniş olur. Uşağın kiçik ürəyi qanı dövr etdirmək üçün sürətlə vurur. Məktəbəqədər dövrdə şahid olmuşuq ki, bu proseslə bağlı valideynlər təlaşlanır, uşaqlarının ürəyinin xəstə olmasından şübhələnirlər. Bəzən isə uşaqların gözlərində, qulaqlarında problemlərin olması ilə bağlı müraciətlər edirlər. Əslində, bunlar uşaq orqanizminin inkişafında rast gəlinən keçici hallardır. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların həyatında müəyyən yaş böhranları vardır: 3 yaş böhranı, 5 yaş böhranı və s. Uşağın yaş böhranlarını normal keçirməsi üçün valideynlərlə pedaqoji ünsiyyətin daha sıx olması vacibdir.

Qlobal dünyaya daxil olarkən biz istənilən sahədə inkişafı qarşılaşırıq. Bəzən bu inkişaf müəyyən problemlər törədir. Çox yerlərdə uşaq reabilitasiya mərkəzləri açılır (iri şəhərlərdə bunların sayı daha çox olur). Autizmlə, hiperaktiv, infantil uşaqların sayı günü-gündən artır. AR Təhsil Nazirliyində bu problemlərin həlli məqsədi ilə inklüziv təhsilə daha çox önəm verilir. Doğrudur, bu, qlobal bir problemdir, lakin problemlərin həlli yollarını düşünməklə yanaşı, onları doğuran səbəblərin araşdırılıb tapılması da aktualdır.

Apađığımız araşdırmalardan bu qənaətə gəlmək olar ki, belə problemlərin başlıca səbəbləri aşağıdakılardır:

1. Uşaqların öz yaxınları ilə ünsiyyətinin az olması. Müasir valideynlərin (xüsusilə anaların) öz karyeralarını düşünmələri, bu sahədə biliklərini artırmaq üçün müxtəlif kurslarda müntəzəm iştirak etmələri və s. problemlər uşaqları

müəyyən müddət, bəzən günlərlə ana ilə ünsiyyətdən məhrum edir. Ana öz işi xatirinə körpə uşağını 2-3 dil bilən, müasir dünyagörüşlü dayənin yanında qoyur və bunu böyük iftixarla ətrafdakı tanışlarına da məsləhət görür, lakin unudur ki, ən yaxşı dayə də valideyni əvəz edə bilməz. Uşaq istənilən halda dayəyə öz doğması kimi baxmır, əgər baxırsa, artıq anasından soyuyur. Uşaq anasının yanında özünü tam təhlükəsizlikdə, əmin və azad hiss edir. Dayə nə qədər mehriban və qayğıkeş olsa da, uşaq onu mütləq mənada yad kimi qəbul edir: lazımı anda istədiyi sözü deyə bilmir, tərəddüd edir, ən yaxşı halda susur. Onun reallaşdırma bilmədiyi arzular avtomatik şəkildə şüuraltına atılır. Uşaq özünə qapanır. Şüuraltı elə bir psixoloji saxlama yeridir ki, orada toplanan problemləri insan ancaq imkan tapanda reallaşdırma bilər (uşaqlıq hissləri 30 yaşda da reallaşa bilər, 60 yaşda da və s.).

Bəzən də bunun əksinə olur. Coşqun sinir tipinə uyğun uşaqlar yaxınları ilə ünsiyyət acılığından hiddətlənir, sanki üsyan edirlər. Bu proses dəfələrlə təkrarlandıqda uşaqda hiperaktivlik əlamətləri özünü göstərir. Bu zaman valideynlər narahat olmağa başlayırlar. Unutmaq olmaz ki, bəzi psixoloji durumlardan geriye dönüş yoxdur. Yəni problemin həlli yollarını düşünməkdənsə, onun yaranmasına yol verməmək daha asandır. Vaxtilə Y.A.Komenski “Ana qucağı məktəbi” əsərində uşağın inkişaf və tərbiyəsində valideynin əvəzsiz rolundan bəhs edirdi.

Bu mövqedən yanaşsaq, Yaponiya təhsilindən bəhrələnmək faydalı olardı. Yaponiyada uşaq beş yaşına qədər valideynin himayəsində olur. L.S.Vıqotski, haqlı olaraq, beş yaşa qədər olan dövrü uşağın “bəşər mədəniyyətinə yiyələnmə dövrü” adlandırır [Vıqotskiy L.S., 2000]. Bu yaş dövründə uşaq öz doğmalarından ailə ənənələrini, milli-mənəvi dəyərləri mənimsəyərsə, onun öz vətəninin, xalqının layiqli vətəndaşı kimi böyüməsinə zəmin yaranar.

Hazırda ailələrdə uşaqlara istədiklərinin hazır şəkildə verilməsi, onların bütün arzularının sözsüz yerinə yetirilməsi, arzuların reallaşdırılması prosesində uşağın iştirak etməməsi onun təfəkkür proseslərinin (analiz, sintez, sistemləşdirmə, konkretləşdirmə və s.) formalaşmasına və əlaqəliliyinə şərait yaratmır, uşaq sərbəst şəkildə əqli nəticəyə gələ bilmir, nəticədə, uşaq gələcək həyata düzgün hazırlanmır. Valideynlərin öz uşaqlarını yaş səviyyələrindən yuxarı elmi biliklər əldə etmələrinə təhrik etmələri, onları müxtəlif kurslara göndərməklə həddən artıq zehni yükə salmaları onların uşaqlıqlarını əlindən alır (belə uşaqlar hər şeyi bildikləri qənaətində olurlar, hər şeyə birinci cavab vermək istəyir, birinci cavab vermək imkanından məhrum olduqda etiraz edir, ağlayırlar və s.). Belə uşaqlar I sinfə gedəndə müəllimin öyrətdikləri onlar üçün yeni olmur, məktəb onlar üçün maraqlı olmur, nəhayət, öyrənməyi öyrənə bilmirlər. Bunun nəticəsində yuxarı siniflərə keçdikcə onlar üçün yeni olan bilikləri öyrənməyin yollarını bilmirlər, buna görə də məktəbə getmək onlara mənasız görünür. Onların öz uşaq aləminə uyğun fəaliyyət göstərmələri, öz oyuncaqlarını özlərinin düzəltmələri, həmyaşid-

Məktəbəqədər təhsildə pedaqoji ünsiyyət və onun müasir problemləri

.....
 ları ilə ünsiyyət saxlamaları onlara xüsusi zövq verir.

Yaponiyada uşaqların məktəbəqədər təhsilə cəlb olunmaları könüllülük prinsipinə əsaslanır. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların təlim-təربiyəsi üçün nəzərdə tutulmuş müvafiq proqramlar vasitəsi ilə tədris aparılır. Məktəbəqədər təhsil uşağın həyatı boyu təlimin formalaşmasında əsas rol oynadığı üçün bu təhsil pilləsi ən mühüm mərhələ hesab olunur. Bu baxımdan ölkədə hər bir uşağın keyfiyyətli məktəbəqədər təhsillə təmin olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. “Ölkədə həm dövlət, həm də özəl uşaq bağçaları mövcuddur. Məktəblər məktəbəqədər müəssisələrlə yaxından əməkdaşlıq edir. Onu da qeyd edək ki, məktəbəqədər təhsil müəssisələrində 6 yaşa qədər 1 636 336 uşağın təlim-təربiyəsi ilə 110 692 müəllim məşğul olur” [Bəşarət Məmmədov., Ramil Hüseynov., 2011].

Yaponiyada məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin yuxarı yaş qruplarında dayə yoxdur. Uşaqlar təربiyəçi-müəllimin iştirakı ilə öz ehtiyaclarını özləri ödəyir, lazım olan didaktik materialların və oyuncaqların əksəriyyətini özləri hazırlayır, qrup otağının və qrupa məxsus həyətəyanı sahənin təmizliyi ilə özləri məşğul olurlar.

ADPU-nun məktəbəqədər təlim və təربiyə ixtisasında təhsil alan axırıncı kurs tələbələri pedaqoji təcrübələrini məktəbəqədər təhsil müəssisələrində keçirlər. Tələbələri məktəbəqədər müəssisələrə təcrübəyə apararkən, bir metodist kimi, səhər qəbulunda valideynlərlə belə bir sorğu apardım: sabah bağçanın dalandarı işə gəlməyəcək. Olarmı ki, sizin uşaqlarınızla birlikdə bağçanın həyətində təmizlik işləri aparaq? Valideynlərin heç biri razı olmadı. Onlar mənə uşaqlarının bu müəssisəyə deyib-gülmək, oynamaq, təhsil almaq üçün gəldiklərini xatırlatdılar. Onlara belə əməkdə iştirak edərkən uşaqların həyatı bacarıqlara yiyələnmə biləcəklərini, onsuz da onların bu işləri gələcəkdə yerinə yetirməli olacaqlarını, onları belə işlərə indidən alışdırmağın faydalarından danışdıqdan sonra valideynlərin bu problemlə bağlı fikirlərində yumşalma hiss olunmağa başladı.

Müasir dövrdə dünyaya inteqrasiya təhsilə yeni münasibət, yeni düşüncə ilə yanaşmağı tələb edir. Buna isə pedaqoji prosesin iştirakçıları arasında sıx, işgüzar ünsiyyətin olması və pedaqoji maarifləndirmə işlərinin gücləndirilməsi sayəsində nail olmaq olar, çünki “... cəmiyyətin inkişafının müasir dövərində uşağın sosial aləmə inteqrasiyası, müvafiq sosial aləmdə özünü adekvat aparmaq bacarığı, özünün və başqalarının şəxsiyyətinə dəyər verməsi, cəmiyyətin mədəni ənənələrinə uyğun dünyada baş verən proseslərə özünün hiss və münasibətlərini ifadə etməsi mühüm problemlər olaraq qalır” [Solqalova E.V., 2015].

Təhsil sahəsində çalışan təcrübəli alimlərin və tanınmış mütəxəssislərin rayonlara ezam olunması, təhsil müəssisələrində müəllimlərlə bu sahədə pedaqoji maarifləndirmə işlərinin aparılması təhsil sisteminə böyük faydalar verə bilər.

Bununla bərabər, uşaqların sağlam böyümələri və sosiallaşmaları üçün pe-

daqoji prosesdə tərbiyəçi-müəllim və uşaq, tərbiyəçi-müəllim və valideyn ünsiyyəti demokratik üslubda, şəxsiyyətyönümlülük prinsiplərinə əsaslanaraq qurulmalıdır. Hazırda məktəbəqədər təhsil müəssisələri öz fəaliyyətlərini “Məktəbəqədər təhsil proqramı”na (2012) uyğun olaraq qurur, lakin müasir valideynlərin dünyagörüşünün həddən artıq yüksək olması ilə uşaqların inkişafı və təhsili sahəsində pedaqoji biliklərinin az olması arasında böyük ziddiyyətlər vardır.

Məktəbəqədər təhsil müəssisəsində tərbiyəçi işləyərkən belə bir problemlə üzləşdim: valideynlərdən biri ingilis dili müəllimi idi. Çox iddialı bir xanım idi. Uşaq bağçasında hər şeyə etiraz edir, öz bildiklərini etmək ona xoş gəlirdi. Ayaqqabı ilə qrup otağına daxil olmaq istəyir, uşaqlarla qeyri-etik davranır, uşağını da o tərzdə davranmağa təhrik edirdi. Uşağı etiraz edəndə onu öz yoldaşları arasında təhqir etməkdən belə çəkinmirdi. Bu valideyn həmişə problemlər yaradırdı. Çox düşünəndən sonra həmin valideynlə belə bir söhbət apardım: iki gün onu təriflədim, necə yüksək səviyyəli, savadlı və alicənab bir xanım olduğuna onu inandırdım və bildirdim ki, biz ondan çox şey öyrənməliyik. Onu inandırdıqdan sonra təklif etdim ki, gəlib bir gün qrupda tərbiyəçilik etsin, biz də ondan bəhrələnək. O, tərəddüd edəndə onun yanında olacağımı bildirdim və söz verdim ki, ona kömək edəcəyəm. Ertəsi gün o, söz verdiyi kimi, gəlib tərbiyəçi-müəllim kimi işə başladı. Uşaqları qəbul etdi, onlarla fəaliyyətə başladı (ancaq məşğələləri mən keçirdim). Valideyn heç üç saat işləyə bilmədi və bildirdi: “Məni bağışlayın. Bu iş nə qədər çətin imiş, mən heç öz uşağımı yaxşı tanımırmışam – çox şıltaq, tərs bir uşaq imiş. Xahiş edirəm, məni bağışlayın”. Dedim ki, ağıllı, təhsilli, ziyalı bir xanımsınız, lakin valideyn kimi təcrübəniz yoxdur. Uşaq psixologiyasından, uşaqla münasibət qurmaq yollarından xəbərsizsiniz. Belə görürəm ki, uşağımızı heç özünüz böyütməmişiniz (etiraf etdi ki, anadan olandan sonra uşağa anası, sonra isə dayə baxıb).

Böyük pedaqoq Yanuş Korçak deyirdi: “Uşaq – gələcək həyata hazırlıq deyil, uşaq – həyatın özüdür”. O öyrədirdi ki, pedaqogika yalnız uşaqlar və onların tərbiyəsi haqqında elm deyil, o həm də insan haqqında elmdir. “Onun uşaqların tərbiyəsi ilə bağlı pedaqoji düşüncələri bu gün də pedaqoji ictimaiyyət tərəfindən mühüm mənbə kimi qəbul olunur” [Mikayıllı B., 2020].

Nəticə / Conclusion

Göründüyü kimi, bir çox valideynlər həyat haqqında geniş dünyagörüşünə malik olduqlarını zənn edir və onlarda özünə əminlik yaranır. Belə valideynlərlə əməkdaşlıq edərkən tərbiyəçi-müəllim onlara maraqlandıqları müəyyən problemlərlə bağlı dəqiq elmi məlumatlar versə də, (bu problemlər, əsasən, psixoloji aspektdə olur) valideynlərin bir çoxu ona inanmır, bəzən şübhə ilə yanaşır, psixo-

Məktəbəqədər təhsildə pedaqoji ünsiyyət və onun müasir problemləri

loqa müraciət etməli olurlar. Bu nəticəyə gəlirik ki, artıq məktəbəqədər təhsil müəssisələrində də psixoloq ştatının olması vacibdir. Bir halda ki, hər bir məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin qruplarında sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlar vardır və onların normal uşaqlarla bir yerdə təhsil almaları qanuniləşdirilir, o zaman məktəbəqədər təhsil müəssisələrində psixoloqlar da çalışmalıdırlar. Bu, tərbiyəçi – müəllim – uşaq münasibətlərinin və eləcə də tərbiyəçi – müəllim – valideyn ünsiyyətinin demokratik əsaslarla həyata keçirilməsinə kömək edə bilər.

Məqalənin aktuallığı. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların normal sosiallaşmasının onların həmyaşıdları və böyüklərlə ünsiyyətindən asılılığı aktual problemdir. Bu problem müasir dövrün ən vacib problemlərindən biri kimi araşdırılır, çünki hələ müstəqil həyat təcrübəsinə malik olmayan uşaq yaşadığı ailə və təhsil aldığı mühitdə formalaşır, mənəvi dəyərlər əldə edir. Doğrudan da, uşaqların şəxsiyyət kimi formalaşmasında ünsiyyətin rolu böyükdür. Ona görə də məktəbəqədər müəssisədə tərbiyəçi-müəllim və uşaq ünsiyyəti diqqətlə araşdırılmalı və nəzarətdə saxlanılmalıdır.

Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, burada məktəbəqədər yaşlı uşaqların hərtərəfli inkişafına, bütün həyatı boyu ona lazım olacaq sosial kompetensiyaların formalaşmasına təsir edən yeni texnologiyaların, pedaqoji prosesdə ünsiyyətin elmi əsasları verilmişdir.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, irəli sürülən ideya və təkliflərdən, həmçinin uşaqların yaşadıkları ünsiyyət çətinlikləri və onların aradan qaldırılması yollarından məktəbəqədər təhsil işçiləri, pedaqoq-müəllimlər və məktəbəqədər tərbiyə sahəsində təhsil alan bakalavrlar bəhrələyə bilərlər.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat / Referenses

1. “Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin nümunəvi Nizamnaməsi” (2012). AR-nın Nazirlər Kabineti, qərar № 218, Bakı, 2 oktyabr.
2. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. (2009). Bakı, “Hüquq ədəbiyyatı”.
3. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. (2013). Bakı.
4. Əlizadə H., Mahmudova R. (2013). Sosial pedaqogika (dərslük). Bakı.
5. Həsənova P. (2017). Məktəbəqədər yaşlı uşaqların sosial-mənəvi inkişafı. Bakı.
6. Kərimov Y. (2002). Uşaq məktəbə gedir. Bakı.
7. Məktəbəhazırlıq qruplarında işin təşkili metodikası. (2017). Bakı.

8. Məmmədov Bəşarət, Hüseynov Ramil. (2011). Yaponiyanın təhsil sistemi. Arxivləşdirilib 2014-09-09 at the Wayback Machine (Yazının hazırlanmasında Yaponiyanın Təhsil, Mədəniyyət, İdman, Elm, Texnologiya Nazirliyinin rəsmi materiallarından istifadə olunub.), “Azərbaycan müəllimi”, 29.04.2011, № 16.
9. Mikayılı Böyükağa. (2020). Yanuş Korçak. Bakı, “Elm və təhsil”.
10. Uşağınızın dünyasına bələdsinizmi? (tərtib edən Böyükağa Mikayılı). (2008). Bakı, s.46.
11. Bure R.S. (2011). “Sotsialno-nravstvennoye vospitaniye doshkolnikov. Metodicheskoye posobiye”. Moskva, s. 33, (63s.) .
12. Vıqotskiy L.S. (2000). Psixolojiya. Moskva, “Aprel press”, “EKSMO-press”, 106 s.
13. Elkonin D.B. (2004). Detskaya psixolojiya. Moskva, “Akademiya”, 384 s.
14. Slastenin V.A. (2002). Pedaqogika. Moskva, “Akademiya”, s.32.
15. Solqalova E.V. (2015). Rol detskoqo sada v protsesse sotsializatsii lichnosti. [Tekst]. Problemi i perspektivi razvitiya obrazovaniya: materialı VI mejdunar. nauch. konf. Perm, “Merkuriy”, s.122-124.